

Spolufinancováno
Evropskou unií

Příručka inspirativních praxí komunitní práce

Michal Kandler, Zdenka Hilscher

ediční práce: Matouš Knapp

duben 2025

Text neprošel jazykovou korekturou.

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR

Agentura
pro sociální začleňování

Obsah

Úvod	3
Frýdek-Místek: Když komunita vezme věci do vlastních rukou.....	4
Konice: Komunitní centrum jako příklad institucionální podpory občanské angažovanosti	10
Velké Hamry: Komunitní práce s městem v roli zadavatele i realizátora	16
Litvínov a Brno: Komunitní práce a kulturní aktivity	23
Závěr	29

Úvod

Tato příručka inspirativních praxí, vytvořená v rámci projektu Podpora územního rozšíření a metodického rozvoje komunitní práce v území s koncentrací sociálního vyloučení (KP) Agentury pro sociální začleňování Ministerstva pro místní rozvoj (CZ.03.02.02/00/22_004/0000341), přináší pohled na rozdílné aspekty realizace komunitní práce v České republice. Vychází z projektů komunitní práce v Brně, Frýdku-Místku, Konici, Litvínově a Velkých Hamrech čerpajících z operačních programů OPZ a OPZ+ a zároveň podporovaných zmiňovaným projektem KP.

První příspěvek se věnuje příběhu Spolku Přátelé Lipiny a jeho úspěšné snaze o udržení komunitní práce po odchodu externího realizátora. Příklad ukazuje, jak lze komunitní práci vybudovat “zezdola”, jak může i malá skupina lidí s osobním vztahem k místu a otevřeným přístupem obnovit komunitní pouta a inspirovat ostatní. Další dvě kapitoly popisují dva případy, ve kterých je komunitní práce naopak iniciována “shora”, ze strany města. Zkoumají motivace místních samospráv, výhody, které toto uspořádání přináší, ale i rizika, které nese. Poslední kapitola se zaměřuje na příběhy, ve kterých byla komunitní práce logickým vyústěním místních kulturních aktivit a vytváří spolu s nimi specifickou symbiózu.

Vzniklé texty jsou založeny na hloubkových rozhovorech s pracovníci a pracovníky jednotlivých projektů realizovaných v dubnu a květnu roku 2025. Ti se také aktivně podíleli na jejich editaci. Příspěvky popisují genezi komunitní práce i její současnou povahu, pojednávají o výzvách i rizicích a v neposlední řadě přinášejí inspiraci a povzbuzení pro stávající i budoucí realizátory. Přejeme Vám příjemné čtení.

Frýdek-Místek: Když komunita vezme věci do vlastních rukou

Michal Kandler

Spolek Přátelé Lipiny vznikl v roce 2018 jako reakce místních obyvatel na ukončení externě vedené komunitní práce v lokalitě Lipina – prostorově i sociálně vyloučené části Frýdku-Místku. Navázal na zkušenosti z předchozího krajského projektu, ale vydal se cestou organizování „zdola“ bez podpory vnější instituce. Dvě klíčové ženy z komunity – Zdenka Benešová a Mirka Kroščenová – začaly s dalšími dobrovolníky organizovat akce pro děti, komunitní úklidy a sousedská setkání, čímž postupně obnovily důvěru i chuť ke spolupráci. Přes absenci stabilních prostor, riziko vyhoření i složitou komunikaci s institucemi se spolku daří udržet komunitní život „zdola“. Jejich zkušenost ukazuje, jak může i malá skupina lidí s osobním vztahem k místu a otevřeným přístupem obnovit komunitní pouta a inspirovat ostatní.

Lokalita Lipina a výzvy života v ní

Lokalita Lipina ve Frýdku-Místku je příkladem sociálně vyloučeného území na okraji města. Ačkoli má lokalita výhodnou polohu v blízkosti přírody a historicky bývala zázemím pro zaměstnance místních hutních závodů, po roce 1989 prošla dramatickou proměnou. Postupně se zde zvýšil podíl obyvatel romského původu a s tím narostla míra sociálních problémů – od nezaměstnanosti a nízké vzdělanosti po zanedbanou bytovou infrastrukturu a chybějící veřejné služby.

Bytové domy v Lipině byly před zahájením komunitní práce ve špatném technickém stavu, část z nich byla bez vlastního sociálního zázemí a vytápěna tuhými palivy. V prostorově vyloučené lokalitě chybí chodníky, je tam nevyhovující dopravní obslužnost i vysoká míra kriminality. Veřejná infrastruktura je omezena na hospodu a komunitní centrum řízené městem, přístupné však jen po dohodě se sociálním pracovníkem. Lipina se potýká i s negativní nálepkou – bývá označována jako „Bronx Frýdku-Místku“, což dále snižuje důvěru obyvatel ve veřejné instituce i ochotu zapojovat se do veřejného dění.

Předchozí komunitní práce v rámci projektu Moravskoslezského kraje (2013–2017)

V letech 2013–2017 zde probíhal projekt komunitní práce pod vedením Moravskoslezského kraje. Jednalo se o jednu z prvních systematických intervencí zaměřených na podporu komunitního života a zmírnění napětí v lokalitě. Projekt zahrnoval činnost komunitních pracovníků a práci s tzv. jádrovou skupinou aktivních obyvatel. Pod jejich vedením se uskutečnily veřejné akce pro děti i dospělé, sousedská setkání a facilitovaná jednání s úřady. Komunitní práce přinesla do lokality impulz a zvýšila viditelnost potřeb místních obyvatel.

Po skončení projektu v roce 2017 došlo k ukončení přímé podpory ze strany kraje i odchodu komunitních pracovníků z terénu. Výsledkem byl výrazný propad v organizování komunitních aktivit, ztráta podpory a nastolení jakéhosi „vakua“, kdy sice existoval zájem pokračovat v aktivitách, ale chyběla struktura, vedení i finanční zajištění. Přesto v lokalitě zůstali někteří aktivní členové původní jádrové skupiny, kteří i po formálním konci projektu usilovali o udržení alespoň základních komunitních aktivit – zejména pro děti.

Iniciativa Zdenky Benešové a formální založení spolku v roce 2018

Jednou z klíčových postav, která na předchozí komunitní práci navázala, byla Zdenka Benešová – obyvatelka Lipiny, která v komunitní práci viděla smysl a cítila potřebu jejího pokračování. Společně s několika dalšími obyvateli založila v roce 2018 spolek Přátelé Lipiny. Cílem spolku bylo nejen udržet aktivity pro děti, ale také uchovat důvěru a sousedské vazby, které se během předchozího projektu začaly tvořit.

Po formálním založení spolku stáli jeho členové před otázkou, jak prakticky začít bez zázemí a zkušeností s vedením organizace. Jedním z prvních kroků bylo připravit návrh stanov spolku, který vznikl s podporou Katky Cilečkové z Fakulty sociálních studií OU. Zdenka Benešová následně iniciovala podání první žádosti o dotaci Města Frýdek-Místek. Úspěšné získání financí umožnilo zakoupit výtvarné potřeby a uspořádat výlet pro děti. V dalším rozvoji sehrál klíčovou roli kontakt s odborem prevence kriminality, který pomohl zprostředkovat první spolupráci s městskými strukturami.

Jedním z hlavních problémů, kterým spolek čelil, byl omezený přístup ke komunitnímu centru provozovanému městem. V komunitním centru jsou kromě zasedací místnosti umístěny také kanceláře sociálních pracovníků, školka a školní klub. Možnost využívat prostory byla velmi omezená a neumožňovala např. organizaci tanečních nebo sportovních aktivit. Místní tak byli odkázáni na improvizovaná řešení – komunitní setkávání probíhala venku na veřejném hřišti, mezi panelovými domy nebo v dočasně zapůjčených prostorách mimo lokalitu.

Začátek činnosti byl plně dobrovolnický. Členové spolku a další aktivní obyvatelé se zapojili do úklidových akcí v okolí domů, organizovali komunitní fotbal pro děti, tvořivé dílny a zalévali květiny na předzahrádkách. Tato každodenní péče o veřejný prostor se stala symbolem změny a oživení komunitního života. Spolek od začátku kladl důraz na samostatnost a autentické zapojení místních. V duchu „dělat něco pro Lipinu, aby to tu bylo hezčí“ se dařilo postupně budovat důvěru i mezi těmi obyvateli, kteří byli zpočátku skeptičtí. Zásadní roli sehrála kontinuita – opakující se aktivity, přítomnost známých tváří a přímé zapojení dětí i dospělých. Spolek tak od počátku představoval nejen organizační rámec, ale především prostor pro aktivní občanství.

Spolek zároveň usiloval o navazování kontaktů s institucemi v okolí – především se školou, kam chodí většina místních dětí, a s neziskovými organizacemi, které mohly přinést personální zázemí nebo nabídnout prostor. Přestože spolupráce nebyla vždy jednoduchá a spolek musel opakovaně vysvětlovat svou roli i legitimitu pro práci s komunitou, postupně se podařilo navázat komunikační kanály a vytvořit si obraz důvěryhodného aktéra – nejen v očích obyvatel, ale i v očích města.

Vznik jádrové skupiny a hledání spoluodpovědnosti

Těžiště odpovědnosti se zpočátku soustředilo téměř výhradně na zakladatelku Zdenku Benešovou. Měla přirozený respekt v komunitě a byla ochotná převzít organizační i obsahovou roli. Její úsilí však často provázela osamocenost a Zdenka narážela na limity svých časových i osobních kapacit. Snaha „něco v lokalitě udržet“ po konci předchozího projektu se postupně stávala pro jednu osobu příliš těžkou.

Zlom přišel ve chvíli, kdy se do činnosti začala aktivněji zapojovat Mirka Kroščenová. Ta přinesla do spolku nejen energii, ale i své pedagogické zkušenosti s volnočasovými

aktivitami. Její prvotní zapojení formou tanečních kroužků s dětmi na hřišti nebo rukodělných dílen postupně přerostlo v hlubší spolupráci. Se Zdenkou Benešovou se osobnostně doplňovaly: jedna s přirozeným respektem a zkušeností s úřady, druhá s neformálním přístupem a schopností zapojit děti i další maminky.

Společným vedením některých aktivit začalo přirozené rozdělování rolí v komunitě. Postupem času se okruh aktivních členů komunity rozšířil o další matky, místní mladé lidi i dříve pasivní členy komunity. Z původního modelu, kdy „někdo vymyslí a ostatní se přidají“, se začala formovat struktura, kde lidé přebírají dílčí odpovědnosti – kdo připraví materiál, kdo pozve sousedy, kdo domluví místo s městem.

Cesty k důvěře a motivaci obyvatel

Jedním z nejvýraznějších předpokladů pro úspěch komunitního organizování v Lipině byla silná osobní vazba mezi komunitní pracovníci a obyvateli. Klíčovou postavou se stala Mirka Kroščenová – v Lipině vyrůstala, a i přes to, že zde již nebydlí, uchovala si s komunitou hluboký vztah. Jak sama uvádí, „nemusela nikoho přesvědčovat“ – lidé ji znali a přirozeně akceptovali její roli i záměry. Její návrat do lokality a aktivní zapojení do práce s dětmi navíc vneslo do komunity novou energii i motivaci.

I přes silné osobní vazby však nebylo zapojení obyvatel automatické. Spolek se musel potýkat s určitou skepsí, neochotou ke spolupráci a občas i s projevy závisti. Jak uvádí Zdenka, v komunitě se objevují rodinné spory a napětí, které ztěžují budování širší spolupráce: „Někdo chce buchtu, jiný párky, a nakonec se nedohodnou.“ Mirka dodává, že někteří obyvatelé se jí dokonce vyhýbají, protože vnímají její aktivitu jako zrcadlo vlastní pasivity. Tyto dynamiky představují jednu z klíčových výzev samoorganizování – absence neutrální autority může vést k přenosu osobních konfliktů do veřejného prostoru.

Jako účinný nástroj práce se osvědčila autenticita. Obě komunitní pracovnice – Mirka i Zdenka – zdůrazňují význam otevřenosti, trpělivosti a empatie. Místo toho, aby aktivity „organizovaly pro“, usilují o to, aby „organizovaly s“ obyvateli. Nesnaží se přehlušit existující konflikty, ale aktivně s nimi pracují – rozdělují úkoly podle zájmu a možností jednotlivců, hledají společná témata a budují akční skupiny, které fungují i přes rozdíly v názorech nebo osobních vztazích.

Zásadní roli v komunitní práci v Lipině hrají děti. Právě práce s nimi se stala páteří většiny aktivit – ať už jde o taneční a rukodělné kroužky, výlety, nebo komunitní fotbal. Děti jsou mostem mezi různými skupinami obyvatel, přinášejí motivaci i legitimitu a často zajišťují účast rodičů. Mirce se právě skrze tanec s dětmi podařilo navázat první funkční kontakty a vytvořit důvěryhodný základ pro další aktivity. Práce s dětmi tak není jen volnočasovou složkou, ale strategickým prostředkem k posílení důvěry, spolupráce a identity komunity jako celku.

Výzvy, limity a inspirace

Jedním z hlavních limitů komunitní práce v Lipině je **dlouhodobá absence stabilních a dostupných prostor**. Tato omezení vedla k využívání alternativních míst, jako jsou veřejná hřiště, vnitrobloky nebo pronajaté prostory mimo lokalitu, což ale přináší organizační i finanční nároky. S komunitní činností na dobrovolnické bázi je spojeno i **riziko vyhoření**. Zdenka i Mirka opakovaně reflektují únavu z neustálého kombinování více rolí – od organizace akcí, přes vyřizování grantových žádostí, vedení účetnictví až po každodenní kontakt s obyvateli a jejich problémy. „Žonglování s rolemi“ přináší nejen časový a mentální tlak, ale i dilema mezi profesionálním a osobním závazkem ke komunitě. Další výzvou je **nízká ochota některých institucí navázat rovnocennou spolupráci**. Například přístup vedení města je vnímán jako distancovaný a byrokratický, což znesnadňuje efektivní podporu komunitních iniciativ.

Na druhé straně však spolek pozitivně hodnotí spolupráci s Fakultou sociálních studií Ostravské univerzity, která poskytuje metodickou oporu, mentoring a napomáhá s evaluací aktivit. Tato **externí podpora se ukazuje jako klíčová pro udržitelnost práce** místního kolektivu bez zázemí silné organizace. Zkušenost také ukazuje, že pro začínající skupiny obyvatel je důležité mít **přístup k drobné finanční podpoře**, ať už formou mikrograntů, nebo darů na provozní náklady. Mezi další inspirativní faktory, které pozitivně přispívají k úspěchu spolku, jsou **osobní důvěra a známost nositelů aktivit v lokalitě**. Hlavním nástrojem k překonávání nedůvěry místních obyvatel je také **otevřenost, trpělivost a autenticita**. Inspirací je v neposlední řadě **zaměření na práci s dětmi**, ta jednak často řeší problém nedostatku volnočasových aktivit pro děti, jednak přirozeně zapojuje rodiče a otevírá cestu k jejich aktivizaci.

Do budoucna by spolek rád získal vlastní stabilní prostor, který by mohl sloužit jako otevřené komunitní zázemí bez nutnosti schvalování a přítomnosti externích institucí. Další vizí je rozšíření jádrové skupiny o nové aktivní členy, zejména z řad mladých lidí, a navázání hlubší spolupráce se školami, místními podniky a dalšími spolky. Přes překážky je zkušenost Přátel Lipiny důkazem, že i zdola organizovaná komunitní práce může být životaschopná a inspirativní, pokud je postavena na důvěře, vztazích a odhodlání jednotlivců.

Konice: Komunitní centrum jako příklad institucionální podpory občanské angažovanosti

Michal Kandler

Článek popisuje zkušenost města Konice, které se rozhodlo stát přímým realizátorem komunitní práce a zřizovatelem komunitního centra. Ukazuje, jak může samospráva vytvářet podmínky pro aktivizaci obyvatel, podporu sousedských vztahů i růst občanské společnosti v maloměstském kontextu. Na základě propojení komunitní práce s veřejnou správou a lokálními partnery vznikl model, který překračuje hranice projektového myšlení a klade důraz na důvěru, vztahy a trvalou přítomnost v komunitě. Text shrnuje klíčové principy, nástroje a dopady tohoto přístupu a přináší inspiraci pro další města a obce, které uvažují o komunitní práci pod svou gescí.

Kontext a začátky komunitní práce v Konici

Město Konice se dlouhodobě potýká se strukturálními výzvami typickými pro periferní regiony – stárnutí populace, odliv mladých lidí, chybějící návazné služby a nízká míra občanské participace. Analýza potřeb obyvatel realizovaná Agenturou pro sociální začleňování (ASZ) v letech 2018–2019 potvrdila, že ve městě chybí prostor a impulz pro rozvoj komunitního života: lidé sice měli zájem se zapojit, ale chyběla jim příležitost, struktura i místo, kde by mohli něco realizovat společně.

Reakcí na tuto situaci bylo rozhodnutí tehdejšího zastupitelstva využít příležitost z programu IROP k rekonstrukci budovy bývalé sokolovny a propojit ji s nově vznikajícím projektem komunitní práce v rámci Operačního programu (OP) Zaměstnanost. Vznik komunitního centra (KC) byl tedy praktickým naplněním strategie sociálního začleňování města a reakcí na poptávku po místě, kde by se mohli lidé setkávat, sdílet své zájmy, navazovat vztahy a aktivně přispívat k životu obce.

Město Konice začlenilo komunitní centrum do struktury městského úřadu. Pod odborem sociálních věcí vzniklo oddělení komunitní centrum. Tímto způsobem zajistilo město administrativní zajištění provozu a také pracovníky s odpovídající kvalifikací podle požadavků projektových výzev.

Tím se vytvořil základ pro propojování komunitní práce s dalšími agendami – zejména sociálními službami, prevencí kriminality a podporou vzdělávání. Vznikl tak příklad institucionálně zakotvené komunitní práce s přímým dopadem do veřejné správy.

Personální jádro tvořila vedoucí komunitní pracovnice, komunitní pracovnice a asistent na částečný úvazek. Prvním úkolem týmu bylo navázání důvěry s místními obyvateli a vytvoření stabilního kontaktního prostoru. Klíčovým principem bylo zaměření nejen na kulturní či zážitkové aktivity, ale především na aktivizaci obyvatel – zapojení dobrovolníků, mapování silných stránek a budování vztahů s místními spolky i jednotlivci.

V prvních měsících fungování se komunitní centrum stalo dějištěm dílčích, ale důležitých událostí: probíhaly tvořivé dílny, paměťová cvičení, setkávání seniorů i dětí, organizovaly se akce typu „Uklidme Konici“ nebo „Stezka za betlémy“. Do organizace se postupně zapojovali sami obyvatelé, kteří si osvojovali dovednosti nezbytné k plánování, přípravě a realizaci veřejných aktivit. Právě tyto malé krůčky se staly základem pro další rozvoj komunitní práce a přechod od poskytujícího k participativnímu přístupu – tématu, které bude podrobněji rozvinuto v dalších kapitolách.

Postupné budování důvěry a vztahů

Jedním z nejzásadnějších kroků k etablování komunitního centra v Konici bylo vytvoření bezpečného a přístupného prostoru, který by mohl přirozeně spojit různé skupiny obyvatel. Od počátku byl kladen důraz na otevřenost – komunitní centrum se nestalo místem pouze pro „cílovou skupinu“, ale otevřeným prostředím pro seniory, rodiče s dětmi, mladé lidi i osoby, které se potýkají se sociálním znevýhodněním nebo jsou jím ohroženi. Tato inkluzivní strategie pomáhala bourat předsudky a podporovala „meziskupinový“ dialog.

Charakter aktivit, které centrum pořádá, je záměrně neformální a přirozeně oslovuje obyvatele bez nutnosti předchozí zkušenosti s komunitní prací. Pravidelné výtvarné a rukodělné dílny, tematické akce, ale i kulturní setkání (např. promítání, bazárky oblečení) vytvářejí prostor pro sdílení, poznávání a budování vztahů. Právě atmosféra

neformálnosti a dobrovolnosti umožňuje lidem „jen tak přijít“, bez pocitu závazku nebo hodnocení.

Vedle skupinových aktivit věnují komunitní pracovníce pozornost i individuálním setkáním se členy komunity. Pomáhají nově přistěhovaným lidem s orientací ve městě a zapojením do komunitního života. Lidem z cílové skupiny, ohroženým sociálním vyloučením, nabízí základní sociální poradenství a nasměrují je na potřebný úřad, sociální službu, neziskovou organizaci či další služby. Např. maminky s dětmi mohou docházet do mateřského centra zřizovaného Charitou Konice, do komunitního centra dojíždí sociální služby z Prostějova a zaměřují se na řešení různých životních situací. Tento typ podpory pomáhá posilovat důvěru v komunitní pracovníky i samotnou instituci města jako zprostředkovatele změny. Vztahy, vznikající z každodenních interakcí, se tak stávají základem pro hlubší zapojení obyvatel i jejich aktivizaci.

Přístup, který v Konici vznikl, je postavený na každodenní, často nenápadné práci s lidmi a na dlouhodobém budování vztahů. Komunitní pracovníce zde fungují nejen jako facilitátorky aktivit, ale i jako posluchačky, opory a propojovatelky – mezi obyvateli navzájem, i mezi komunitou a institucemi.

Komunitní centrum jako katalyzátor rozvoje občanské společnosti

Komunitní centrum, nacházející se přibližně pět minut pěšky od náměstí, je provozované městem Konice (čerpajícím prostředky především z OP Zaměstnanost, později Zaměstnanost+) a od svého založení se stalo klíčovým pilířem místního sociálního začleňování a aktivizace veřejnosti. Prostory komunitního centra tvoří hlavní sál s pódiem, přísálí, klubovna a další menší místnosti, kde se nachází šatna, zkušebna, ale také poradna pro sociální služby. V okolí budovy se rozprostírá rozlehlé veřejné prostranství a zahrada. V blízkosti komunitního centra je základní škola, gymnázium a zdravotnické zařízení.

Aktivity komunitního centra jsou pevně ukotveny ve strategických dokumentech města – zejména v Plánu sociálního začleňování a ve Střednědobém plánu rozvoje sociálních služeb 2023-2025. Toto ukotvení umožňuje, aby výstupy komunitní práce přecházely do systémových opatření (např. vznik pracovních míst v sociálních

službách, podpora nových aktivit cílových skupin, síťování aktérů). Důraz je kladen především na zapojení obyvatel do plánování, realizace a hodnocení aktivit.

Centrum slouží jako katalyzátor změn v občanské společnosti – podporuje jednotlivce v přechodu od pasivní účasti ke spoluodpovědnosti. Členové komunity se nejprve zapojovali jako účastníci akcí v komunitním centru (pasivní role), postupně se nicméně začali zajímat a podílet na organizaci akcí a v současnosti si již některé aktivity vedou sami, např. pořádání rukodělných akcí, tematických výstav, kurzů, sousedských večerů atd.

Evaluace komunitní práce potvrzuje postupný růst míry organizovanosti komunity, kvalitativní posun v kompetencích lídrů a zlepšení vazeb na místní aktéry. Zejména je patrná změna v charakteru sousedských vztahů – od nedůvěry k postupné spolupráci, přičemž komunitní centrum sehrálo klíčovou roli prostředníka a iniciátora. Rozvojem komunitního centra se městu Konici podařilo položit základy pro vznik funkčního institucionálního rámce, který podporuje vznik a růst přirozených občanských iniciativ.

Proměna přístupu: Od individuální pomoci k aktivizaci komunity

Komunitní práce v Konici prošla od roku 2019 výrazným vývojem – od původního modelu individuální podpory (zejména skrze sociální poradenství) směrem k posilování komunitního života a zapojování samotných obyvatel. První projekt OPZ (2019–2022) byl významným impulzem pro vznik komunitního centra, zajištění základního týmu (vedoucí, komunitní pracovnice, asistent) a vybudování důvěry mezi veřejnou správou a komunitou. I když byl zpočátku dominantní přístup spíše „poskytující“ – s cílem nabízet bezpečný prostor, materiální pomoc a aktivity pro veřejnost – postupně se začaly prosazovat prvky zplnomocnění a participace.

S nástupem druhého projektu (2023–2026) se komunitní pracovnice více zaměřily na aktivizaci samotných obyvatel. Namísto organizace volnočasových akcí „shora“ (ze strany týmu) je kladen důraz na spolupráci s místními, kteří se stávají spoluorganizátory – pomáhají například s přípravou tvořivých dílen, besed nebo aktivit pro děti. Postupně se objevují jedinci, kteří pravidelně pomáhají s programem, domlouvají prostory, propagují akce nebo poskytují občerstvení. Jedna z pravidelných

účastnic přirozeně převzala vedení rukodělných dílen, další pak připravuje kvízy a vědomostní soutěže pro veřejnost.

Tato změna přístupu je zásadní – komunita už není vnímána jen jako „příjemce podpory“, ale jako partner, který má co nabídnout. Tým pracovníků komunitního centra proto cíleně sleduje silné stránky jednotlivců, povzbuzuje je k samostatným návrhům a vytváří prostředí, kde se mohou zapojit dle svých možností. Aktivizace se daří zejména tam, kde je kontakt osobní, neformální a založený na důvěře.

Transformace přístupu v Konici se opírala o trvalou práci s cílem změnit vnímání samotné podstaty komunitního centra – z místa, kde se „něco poskytuje“, na místo, kde „něco tvoříme společně“. Tento posun vyžaduje jak vnitřní proměnu přístupu pracovníků, tak i dlouhodobé budování vztahů, důvěry a trpělivosti.

Udržitelnost a rizika

Komunitní práce v Konici představuje model institucionálně ukotveného přístupu, který je přímo realizován veřejnou správou. Role města jako zřizovatele komunitního centra přináší řadu výhod – stabilní institucionální zázemí, přímou vazbu na rozhodovací procesy a možnost efektivního provázání s dalšími službami. Tento model umožňuje systematickou práci s komunitou, zajišťuje základní personální i provozní kontinuitu a posiluje důvěryhodnost celého procesu. Současně ale tento model naráží na několik úskalí. Jedním z nich je nutnost dlouhodobé politické podpory, která může být ohrožena například obměnou vedení města. Důležitým faktorem se proto stává schopnost „vysvětlovat práci“ a ukazovat konkrétní přínosy komunitní práce. V Konici se tento přístup osvědčil – komunitní práce je dnes součástí Plánu sociálního začleňování 2022–2027 a je reflektována jako jedno z průřezových opatření města v oblasti prevence sociálního vyloučení.

Za klíčový prvek stability je možné označit personální kontinuitu realizačního týmu, která v Konici umožnila dlouhodobé budování důvěry v komunitě i navazování širších partnerství. Zázemí komunitního centra a podpora města v roli zaměstnavatele a zřizovatele poskytují dostatečné materiální zabezpečení – přesto však zůstává velkou výzvou závislost na externím financování, zejména z OPZ a MAS. Rizika spojená s

projektovým cyklem představují trvalý stresor, jak pro plánování aktivit, tak pro stabilitu pracovního týmu.

Inspirace z komunitní práce v Konici

Jako zásadní se ukazuje **ukotvení komunitní práce ve strategických dokumentech obce a její propojení s dalšími oblastmi** (sociální služby, školství, prevence). Komunitní práci také velmi pomáhá **otevřená komunikace a podpora ze strany vedení města**, včetně aktivního zapojení do komunitních aktivit. Město Konice navíc zajišťuje **diverzifikovanější zdroje financování**, komunitní centrum se může vedle dotací MAS a OPZ opřít také o městské prostředky, má navíc určitou podporu od místních dárců a sponzorů.

Vzhledem k dlouhodobému charakteru komunitní práce se v Konici osvědčila také existence **stabilního realizačního týmu** s jasným popisem rolí a kontinuálním vzděláváním. Tomu se komunitou daří **budovat důvěru dlouhodobě**, mimo jiné skrze rozvoj neformálních aktivit iniciovaných samotnými místními. Důležitá je také **reflexe realizačního týmu**, nesnaží se být „organizátory všeho“, ale dávají prostor ostatním a poskytují jim k tomu podporu a bezpečné zázemí. Transformace se nese v duchu **neorganizovat aktivity pro komunitu, ale s ní**.

Příklad Konice ukazuje, že i menší město může být iniciátorem a nositelem komunitní změny, pokud se rozhodne převzít odpovědnost za podporu místního života a poskytne svému týmu čas i důvěru k postupnému rozvoji. Udržitelnost komunitní práce se tak neodvíjí pouze od rozpočtu, ale především od schopnosti města vytvořit z komunitního centra prostor pro setkávání, spolupráci a občanskou angažovanost – napříč generacemi i sociálním postavením.

Velké Hamry: Komunitní práce s městem v roli zadavatele i realizátora

Michal Kandler

Komunitní práce ve Velkých Hamrech představuje dlouhodobě rozvíjený a strategicky ukotvený model obecní participace a inkluze, který je přímo realizován městem jako nositelem projektu. Komunitní centrum řízené obcí slouží jako prostor pro podporu vzdělávání, zaměstnanosti, zdraví a sousedských vztahů. Důraz je kladen na aktivní zapojení obyvatel včetně členů místní romské komunity, z nichž se postupně stávají spoluorganizátoři a realizátoři aktivit. Díky stabilnímu týmu, napojení na městské instituce a otevřené politické podpoře se daří komunitní práci začleňovat do strategického řízení obce a zajišťovat její udržitelnost i mezi projektovými obdobími.

Historie sociálního vyloučení a vznik potřeby komunitní práce

Město Velké Hamry, nacházející se na pomezí Jizerských hor v Libereckém kraji, se od počátku 21. století potýkalo s rostoucí koncentrací sociálně vyloučených rodin, zejména romského původu. Klíčovým problémem byly nevyhovující bytové podmínky v několika objektech vlastněných soukromníky, vysoká míra nezaměstnanosti, nízká úroveň vzdělání a zhoršující se vztahy mezi většinovou společností a obyvateli těchto míst. Charakteristická byla i přítomnost romských rodin, které se do obce přistěhovaly z osad na Slovensku, s odlišným jazykem a kulturními zvyklostmi, a výskytem dvojitého vyloučení – jak vůči většině, tak vůči místní romské komunitě. Za účelem řešení sociálního vyloučení spolupracuje město od roku 2013 s Agenturou pro sociální začleňování.

V roce 2014 byly realizovány první praktické kroky v oblasti přímé práce s komunitou – město zřídilo pozici terénní pracovníce a později také pozice asistentů prevence kriminality. Ti působili přímo v ulicích, poskytovali základní podporu obyvatelům, zprostředkovávali kontakt s institucemi a pomáhali zvyšovat bezpečnost a důvěru mezi komunitou a majoritou.

Zkušenosti s terénní a preventivní prací ukázaly, že samotná individuální pomoc nestačí. Potřebná byla dlouhodobá strategie, která by posílila i vztahy uvnitř samotné komunity a umožnila její postupné zplnomocňování.

Vznik komunitního centra pod městem

Ve Velkých Hamrech je provozovatelem komunitního centra přímo město. Tato volba byla motivována několika klíčovými faktory – zajištěním důvěryhodnosti pro obyvatele, stabilitou a propojením s dalšími sociálními oblastmi.

První prostor pro komunitní setkávání otevřelo město jako skromnou klubovnu v areálu fotbalového hřiště, kterou si obyvatelé střídali s místními sportovci. I přesto, že prostory byly provizorní, stala se klubovna místem, kde se děti mohly bezpečně setkávat a zapojit do výtvarných, herních a zážitkových aktivit. V roce 2015 bylo komunitní centrum přemístěno do bývalé mateřské školy, detašovaného pracoviště městského úřadu. To přineslo důstojnější zázemí, ale i symbolické ukotvení komunitního centra do struktury obce jako instituce s odpovědností a strategií.

Zpočátku sloužilo především jako zázemí pro malé děti, postupně přibývaly prostory pro dospívající mládež a komunitní dílny. Dnes je centrum živým místem, kde se pravidelně konají výtvarné a taneční kroužky, doučování, společná posezení i vaření. Slouží ale také jako otevřený prostor pro veřejná setkávání, diskuse a akce, které spojují celou komunitu. V okolí budovy vzniklo improvizované venkovní posezení a ohniště, do jehož rozvoje se aktivně zapojují i členové širší komunity – například stavbou laviček z palet nebo údržbou okolí.

Lidé v centru: pracovnice z místní romské komunity

Zásadním principem komunitního centra je zapojení členů komunity do jeho provozu a organizace aktivit. V současnosti centrum provozuje tým složený z komunitní koordinátorky, tří komunitních pracovnic, garantky komunitní práce a dalších přizvaných spolupracovníků. Důležitým rysem je, že řada těchto osob je přímo z komunity. Tato personální strategie umožňuje nejen lepší porozumění potřebám, ale také postupné zplnomocňování členů komunity – z příjemců aktivit se stávají jejich

spolutvůrci. Komunitní centrum je tak nejen místem pomoci, ale především prostorem pro růst a zapojení.

Mapování potřeb komunity: od veřejných setkání po dotazníky

Základem metodického přístupu komunitního centra je systematické a víceúrovňové mapování potřeb komunity. Využívány jsou kombinované nástroje: od neformálních rozhovorů a pracovních listů, přes cílená dotazníková šetření, až po veřejná komunitní setkání. Tým komunitních pracovníků potřeby členů komunity pravidelně eviduje. Do mapování byli aktivně zapojeni i odborníci z Agentury pro sociální začleňování, kteří pomáhali s metodickým vedením komunitních setkání.

V rámci veřejných setkání byly identifikovány konkrétní potřeby, například posezení před komunitním centrem, které následně členové komunity sami naplánovali, připravili i realizovali. Tato forma zapojení podpořila nejen reflexi potřeb, ale i přijetí zodpovědnosti za jejich naplňování.

Aktivizace a zplnomocňování členů komunity

Jedním z hlavních cílů komunitní práce je posílení aktivní role samotných obyvatel. Členové komunity se stávají realizátory a organizátory aktivit – vedou taneční a sportovní kroužky, připravují komunitní setkávání nebo zastávají role mediátorů zdraví. Komunitní pracovníci podporují rodiny v aktivní účasti a systematicky sledují silné stránky jednotlivců.

Změna v roli členů komunity je jedním z nejviditelnějších výsledků – z pasivních příjemců pomoci se stávají spoluorganizátoři a realizátoři. Členové komunity sami plánují a vedou aktivity, jako jsou taneční a fotbalové kroužky, komunitní vaření, nebo veřejná vystoupení. Například fotbalový kroužek vede člen komunity, který zároveň pořádá hudební workshopy, či sám zorganizoval hudební doprovod na komunitní vánoční besídce. Další žena nejdříve začínala jako pomocná pracovní síla s úklidem, je později zaměstnaná jako mediátorka podpory zdraví, jiní členové se zapojují do vedení zumb, organizace výletů či úpravy prostor klubovny.

Díky tomuto přístupu dochází nejen ke zplnomocnění jednotlivců, ale i k celkové stabilizaci komunitního života. Roste počet lidí, kteří přebírají odpovědnost za společné aktivity a podílí se na jejich plánování a realizaci.

Komunitní akce: prostor pro setkání i sebevyjádření

Společné akce jsou hybnou silou komunitního života. Ať už jde o dětský den, sportovní turnaj, sousedské vaření, taneční vystoupení nebo účast na městské pouti. Když na komunitní akci přádané městem romské rodiny představily své tradiční pokrmy, nejenže sklidily uznání, ale především tím přispěly k hlubšímu porozumění mezi komunitou a většinovou společností. Stejně důležité jsou ale i menší akce – třeba tematické večery, zumba pro ženy, fotbalové tréninky pro děti nebo výlety, které spojují lidi napříč generacemi. Tyto události nejsou jen zábavou, ale také bezpečným prostorem, kde se lidé mohou potkat, sdílet nápady, podpořit jeden druhého a budovat pozitivní obraz sebe i celé komunity.

Práce s mikrokomunitami a budování důvěry

Komunita ve Velkých Hamrech není homogenní – tvoří ji několik mikrokomunit s různými sociokulturními vzorci a vazbami. Práce s těmito skupinami vyžaduje odlišné přístupy. Důraz je kladen na budování důvěry, respekt ke zvyklostem a hledání společných témat, která jednotlivé skupiny propojují.

Záměrné „míchání komunit“ při aktivitách, diskusích a plánování má za cíl podporovat sblížení. V některých případech se osvědčila práce s facilitací anebo vytváření menších realizačních týmů, tj. pracovních skupin složených z členů komunity, které dostanou konkrétní úkol spojený s naplňováním společně definované potřeby.

Zatímco v počátečních fázích projektu převažovaly napětí a uzavřenost, v průběhu realizace aktivit došlo k výraznému sblížení mikrokomunit. Pozitivní proměna se projevuje i ve vztahu obyvatel ke městu – z původní nedůvěry se postupně vytváří vztah spolupráce a spoluodpovědnosti. Příkladem může být účast komunity na městských akcích, jako dětský den, rozsvícení vánočního stromu nebo velikonoční stezka, ale i každodenní spolupráce s technickými službami nebo školou.

Sít' spolupráce komunitního centra

Pro rozvoj komunitního centra je klíčová spolupráce s externími partnery. Díky této spolupráci se komunitní centrum stává se centrem koordinované podpory napříč oblastmi vzdělávání, zdraví, zaměstnanosti a bydlení. Pravidelná metodická vedení, reflexe na poradách a sdílení zkušeností s Agenturou pro sociální začleňování napomáhají profesionalizaci celého týmu a ukotvení komunitní práce jako běžné agendy města.

Organizace DRAK zajišťuje mediátorky zdraví a osvětové aktivity v oblasti zdraví a prevence. Komunitní centrum a místní školy a školky aktivně spolupracují na řešení vysoké míry absence některých dětí a na sdílení informací o situaci rodin. Další důležitou oblastí je dluhové poradenství ve spolupráci s Člověkem v tísní – probíhá přímo v prostorách komunitního centra a pomáhá jednotlivcům řešit exekuce, přístup k dávkám či oddlužení. Díky této podpoře došlo u některých rodin ke stabilizaci ekonomické situace, což se následně pozitivně projevilo i ve vztazích v komunitě.

Profesionalizace komunitní práce a její začlenění do strategií města

Komunitní práce ve Velkých Hamrech je dnes nedílnou součástí obecních strategií v oblasti sociálního začleňování. Realizace projektu je podpořena politickým vedením města, komunitní tým je stabilní a průběžně vzděláván. Pracovníci komunitního centra absolvovali školení z oblasti facilitace, případové práce, práce s traumatem a komunitního leadershipu. Dochází také k pravidelným supervizím a metodické podpoře ze strany Agentury pro sociální začleňování.

Udržitelnost a rizika

Jedním z největších přínosů komunitní práce ve Velkých Hamrech je skutečnost, že její nositelem je přímo obec. Díky tomu má komunitní práce silné institucionální zázemí, přímou návaznost na strategické plánování města a přístup ke klíčovým službám a partnerům, jako jsou školy, školka, technické služby nebo odbor sociálních věcí. Politická podpora a stabilní vedení zajišťují, že komunitní práce není vnímána

jako „projekt na dva roky“, ale jako trvalá součást práce s komunitou. To přispívá k důvěře komunity i spolupracujících institucí. Závislost na vedení města je nicméně také rizikem, chod komunitního centra a realizace komunitní práce je v porovnání s projekty vedenými nestátními organizacemi více ovlivňována politickými změnami.

I díky podpoře města zůstává tým komunitních pracovníků stabilní. Klíčovou roli v něm zastává garantka komunitní práce, která zajišťuje odborné vedení, sdílí zkušenosti z praxe a pečuje o rozvoj i vzdělávání všech, kdo se na komunitní práci podílejí. Důležitou součástí je také týmová supervize, která přispívá k reflexi a společnému nastavování směřování týmu – například ve formě vize „pomáháme komunitě zvyšovat kvalitu společného života“.

Zásadním limitem je závislost na projektovém financování. Komunitní práce je realizována v rámci projektů OPZ+, které jsou časově omezené a vyžadují opakované podávání žádostí. Tento cyklus vytváří tlak na tým i město a ohrožuje kontinuitu činností v případě výpadku financování. Obec proto zvažuje diverzifikaci zdrojů – např. zapojením krajských dotačních titulů, spoluprací s MAS nebo čerpáním z dalších evropských programů (např. OPJAK, IROP). Důležité je i navazování partnerství s organizacemi, které mohou do projektu vnést další kapacity.

Inspirace z Velkých Hamrů

Zkušenosti z Velkých Hamrů ukazují, že realizace komunitní práce pod gescí města může být velmi účinná a udržitelná za splnění následujících podmínek. Komunitní práce musí být **vnímána jako součást širšího dlouhodobého rozvoje obce**, nikoli jen jako jednorázová izolovaná intervence. Zásadní je **stabilní a kompetentní tým**, komunitní pracovnice by zároveň měly mít metodickou podporu, intervizi, supervizi a podmínky pro osobní rozvoj, zejm. pokud jsou zároveň členkami místní romské komunity.

Významný je **důraz na participaci a zplnomocnění komunity, flexibilita a prostor pro experiment a napojení na další oblasti sociálního začleňování** – propojit komunitní práci s oblastí vzdělávání, zaměstnanosti, zdraví a bydlení, zejm. prostřednictvím síťování na sociální služby a odbory místního městského úřadu.

Komunitní práce pod vedením města může být silným nástrojem změny – pokud je založena na respektu, důvěře a dlouhodobém partnerství s komunitou.

Litvínov a Brno: Komunitní práce a kulturní aktivity

Zdenka Hilscher

Impulsem pro zpracování daného tématu byla nápadná podobnost mezi dvěma praxemi komunitní práce, které spojují specifické podmínky i kontext. Mezi nejvýznamnější rys obou lokalit patří socio-kulturní pojetí komunitních center. Hlavními osobnostmi, zakladateli, hybateli či lídry těchto dvou praxí jsou Petr Globočnický ze spolku MY Litvínov a David Oplatek z brněnské Tripitaky. Oba ke komunitní práci přivedla právě snaha o vytváření podmínek pro organizování kulturních akcí a samotnou uměleckou tvorbu tzv. od spodu. Jejich příběh je odlišný, ale v hlavních cílech a principech jejich práce jsou si tyto dvě iniciativy velmi podobné. Shodují se také v tom, že jejich praxe je v jiném kontextu opakovatelná jen velmi omezeně, a to z důvodu specifických podmínek pro vznik a vývoj obou komunitních center. I přes omezenou možnost přenést jejich praxi do jiného kontextu můžou být zkušenosti Petra, Davida a jejich týmů velkou inspirací pro stávající nebo začínající realizátory komunitní práce, zakladatele komunitních center či propagátory v českém prostředí zatím málo ukotveného konceptu, který spojuje komunitní sociální práci s organizací kulturních a uměleckých aktivit.

V čem jsou místní komunitní aktivity specifické?

Teoretické ukotvení zmiňovaných realizací bychom mohli v současnosti hledat zejména v konceptu socio-kulturní animace¹. Různorodosti pojetí komunitních center se detailně věnuje také Ostravská univerzita, která téma několikrát zpracovala v odborných článcích a jiných publikacích². David ani Petr nicméně s žádným podobným formalizovaným konceptem, který v sobě zahrnuje komunitní práci a umění, nepracují. Jejich činnost je výsledkem práce širšího týmu s rozmanitými zkušenostmi, prioritami a postupy práce, a především obrovským odhodláním hledat řešení v situacích, které se zdají být neřešitelné, a návod na jejich řešení není možné nalézt v žádné metodické příručce. Libuši a Káznici na první pohled spojuje především

Podrobně představeno v publikaci Socio-kulturní animace a její uplatnění v komunitní sociální práci. Hloušek a kol., 2020. Dostupné z: [*Hloušek Socio kulturn animace web.pdf](#)

Např. v publikaci Komunitní práce očima komunitních pracovníků, [*komunitni-prace-ocima-komunitnich-pracovniku.pdf](#)

pozoruhodné zázemí pro jejich aktivity a také pořádání festivalu se stejným názvem – Ghettofest. Nyní se podíváme na to, v čem se jejich praxe podobá, v čem se odlišuje a jakou inspiraci přináší pro další realizátory komunitní práce

Spolek MY Litvínov – Sousedský dům Libuše

Sousedský dům Libuše je historická vila uprostřed největší sídlištní sociálně vyloučené lokality v Česku v litvínovském Janově. Do roku 2019 byla již několik let opuštěným místem a chátrala. Libuši znovuobjevil spolek litvínovských patriotů MY Litvínov³ v roce 2019 po několikaletém hledání zázemí pro kulturní a společenské aktivity. Aktivity spolku reagovaly na dlouhodobé zanedbání lokality, absenci občanské vybavenosti a frustraci jejích obyvatel, kteří ztratili víru ve změnu. Dlouhodobá pasivita, ztráta vztahu k místu a narušené mezilidské vztahy vedly k hluboké nedůvěře jak mezi samotnými obyvateli, tak mezi minoritou a majoritou. Hlavním cílem a impulsem pro vznik sousedského domu, jak komunitní centrum Petr a jeho tým nazývají, bylo právě vytvoření prostoru pro kulturu. *„Předobraz Libuše byl především prostor pro kulturní aktivity, kde se zároveň řeší u uživatelů toho prostoru sociální otázka,“* uvedl Petr.

Tváří Libuše se stal právě Petr Globočník, člen spolku s původem přímo v Janově, kterému se společně s několika dalšími spolupracovníky, množstvím dobrovolníků (z celého světa) a hlavně místními obyvateli během několika let podařilo vybudovat místo pro bezpečné trávení volného času, osobnostního rozvoje a spojování lidí. Komunitní práci se věnují od roku 2020 a jejich dlouhodobým cílem je podpořit rozvoj místní komunity, dosáhnout pozitivních změn v sousedství a také předat vedení centra místním lídrům a zajistit tak dlouhodobou udržitelnost jeho fungování.

Aktivity na Libuši byly postupně podpořeny Nadací Via, Úřadem vlády, Norskými fondy, nadací Open Society Fund a v současnosti je hlavním zdrojem financí projekt Libuše 2028 z výzvy č. 65 Operačního programu Zaměstnanost+. Stabilnější financování umožnilo přechod od ad hoc aktivit k systematické komunitní práci a profesionalizaci týmu. Dnes je Libuše komunitním centrem, kde tým čtyř pracovníků usiluje o zapojování obyvatel sociálně vyloučeného sídliště do společného řešení místních otázek a k účasti na komunitních aktivitách. Participace místních v sociální i kulturní

oblasti je podle realizačního týmu cestou k jejich zplnomocnění, obnově sousedských vztahů a zlepšení životních podmínek.

Vedle komunitní práce Libuše inspiruje a poskytuje zázemí pro nezávislé umělce a propojuje jejich tvorbu s ostatními aktivitami spolku. Na Libuši jsou od samého počátku existence iniciativy vytvářeny podmínky pro rozvoj umění, většinou tzv. od spodu. Jakmile to jen trochu technické zázemí vily dovolovalo, byly uspořádány první kulturní akce pro veřejnost a na Libuši se také uchýlili první rezidenti (z graffiti a rap scény, ale také např. ekologicky zaměření aktivisté nebo hráči fantasy her), v zázemí sousedského domu vznikla komunitní zahrada, ke spolupráci byli přizváni Architekti bez hranic. Prostory Libuše fungují také jako galerie a během následujících let bylo zorganizováno několik větších či menších akcí s cílem oslovit širší část lokality a rozšířit vlastní dopad i mimo bezprostředně zapojené aktéry. V roce 2021 se také podařilo poprvé uspořádat jednodenní festival, jehož název se inspiroval brněnskou praxí a nese název Ghetto festival Janov. „*Festival vznikl až později z naší potřeby oslavy nebo něčeho podobného,*“ uvedl Petr. V prostorech Libuše je organizovaný pravidelně každý rok v červnu a jeho návštěvnost se pohybuje okolo 200 lidí.

Klíčovým prvkem úspěchu iniciativy je svépomocný rozvoj sousedského domu Libuše, který poskytuje stabilní zázemí pro komunitní práci, komunitní organizování a zároveň funguje jako inspirativní prostor pro tvorbu rozmanitých umělců. Umění (ať už jsou jeho nositeli rezidenti sousedského domu nebo externí návštěvníci) koexistuje s komunitní prací. Tyto dvě roviny se prolínají a vzájemně podporují. Petr přiznává, že jejich cíle jsou částečně odlišné, např. zvyšování kompetencí ve smyslu organizačních schopností komunity jsou v případě organizace některých kulturních akcí až v druhém plánu, zároveň jsou však základní principy, které komunitní práci i uměleckou tvorbu rámují, totožné. Patří mezi ně vzájemný respekt, emancipace, sociální změna, zmocňování místní komunity a v neposlední řadě rozvoj sousedství. Na tom se ostatně shodují s Davidem, představitelem druhé, brněnské, praxe.

Spolek Tripitaka – kulturní a komunitní centrum Káznice

V roce 2018 část prostor historického objektu bývalého vězení v samotném srdci sociálně vyloučené lokality získal do zápůjčky spolek Tripitaka, který se ve svých projektech vždy výrazně orientoval na podporu lidí ze sociálně znevýhodněného

prostředí. Vybudoval zde své zázemí a komunitní centrum, které v současnosti poskytuje dalším uskupením a spolkům. O dva roky později přibýly ateliéry pro výtvarníky a rezidenční byt pro hostující umělce. Na dvoře vyrostla komunitní zahrada a akvizici uzavírá Café in the Ghetto naproti budově Káznice. Volba Káznice nebyla pro spolek nahodilá, již od roku 2012 totiž v jejím okolí organizoval pouliční festival Ghettofest. Když v realizačním týmu probíhala diskuze, jak s úspěšným festivalem naložit dál, padlo rozhodnutí aktivity v lokalitě tzv. brněnského Bronxu dále rozšiřovat a vybudovat zde kulturní a komunitní centrum. *„Jednodenní izolovaná akce tedy dala vzniknout komplexní práci. (...) Od začátku přitom bylo jasné, že tohle musí vzniknout v Káznici, jež má potenciál stát se centrem celé čtvrti,“* vzpomíná na okolnosti vstupu do Káznice David.

Doménou Tripitaky jsou sociálně-komunitní projekty s přesahem do kultury, další spolky působící v Káznici – *Odjinud a Káznice studios* – se zaměřily více na umění, ať divadelní, literární, performativní, respektive výtvarné. Káznici začaly obohacovat inscenace, přehlídky, festival, sympozia, výstavy organizované lidmi „zevnitř“. Snaha popsat, zastřešit, a tím i zpřehlednit jednotlivé funkce objektu vedla k formulování dramaturgického konceptu „Káznice žije“⁴ s pěti rovnocennými linkami, z nichž každá zastupuje jednu důležitou oblast. Její autoři vycházeli z přesvědčení, že Káznice může absorbovat více témat, více možností, více variant využití, přičemž tyto se nevylučují a mohou vedle sebe nejen koexistovat, ale také se vzájemně doplňovat. „Káznice pamatuje“ čerpá z historie objektu, v programu se pak promítá v prohlídkách, pietních akcích, diskusích s historiky a pamětníky. „Káznice se proměňuje“ sleduje aktuální proměny objektu, záměry, vize a jejich naplňování. „Káznice spojuje“ zahrnuje setkávání různých komunit a jejich aktivity. „Káznice inspiruje“ pokrývá především umění vznikající a realizované v Káznici – divadelní, hudební i výtvarné, s důrazem na site-specific přístup. A konečně „Káznice (nás) přesahuje“ přenáší pozornost na hlubší, duchovní témata, která s sebou přináší objekt, v jehož centru stojí barokní kaple.

Komunitní práce je v Káznici realizována od roku 2017 v rámci třech na sebe navazujících projektů s názvem Barvy brněnského Bronxu⁵. Tým tvoří šest pracovníků, jejich přístup ke komunitní práci definuje specifický prostor Káznice a zároveň se pozitivně projevuje zkušenost s metodou, která je rozvíjena již osmým rokem. V

⁴ Více o Káznici na [Úvod - Káznice](#)

⁵ Více o projektu na [O projektu | Barvy brněnského Bronxu](#)

současnosti běžící projekt je definován větším důrazem na profesionalizaci a rozvoj metody. Komunitní práce je založena na pravidelné terénní práci, interakcích s místními obyvateli a společné práci v rámci jádrových skupin na sociálních i kulturních tématech. V rámci kulturních aktivit je velká pozornost nadále věnovaná tradičnímu Ghettofestu, který každoročně uvítá více než dva tisíce návštěvníků. *„Stala se z toho něco jako pout', ve smyslu významné události, je to příležitost, kdy se lidi sjíždí jednou za rok. Třeba žiješ v Anglii, ale máš tady pořád rodinu, nebo žiješ na Slovensku a máš tady příbuzný, a ten Ghettofest je příležitost sem přijet. Sjede se celá rodina, je to akce, která vytváří příležitost se potkat,“* uvádí David. Na Ghettofestu přirozeně vystupují kapely a jiná uskupení, která jsou formována po celý rok v komunitním centru, především je to taneční skupina Salut Roma nebo cimbálová muzika Pálinka. I jiní místní umělci a lidé z komunity se zapojují do programu.

V současné Káznici se tedy lidé setkávají a tvoří při různých příležitostech. Všechny projekty a činnosti, které se v ní odehrávají, jsou přímo závislé na komunikaci a kooperaci, na sladění různých představ a zájmů.

Shrnutí

Cesta k profesionální komunitní práci vedla v případě těchto dvou praxí přes úsilí organizovat kulturní akce v místě, kde nebyly organizovány vůbec nebo neodpovídaly potřebám obyvatel či návštěvníků lokality. V brněnském případě předcházela Ghettofest komunitní práci dokonce mnoho let dopředu a komunitní práce byla zavedena mimo jiné z potřeby vytvořit prostor pro pokračování v kulturně-organizační činnosti s maximálním zapojením místních obyvatel. Libuše taktéž vznikala primárně jako prostor pro kulturu. S Petrem a Davidem jsme mluvili o dopadech Ghettofestu a dalších jejích aktivit. Oba mluví o významných změnách veřejného prostoru, změně obrazu lokality v médiích, o propojování lidí, vytváření příležitostí pro setkání a prostor pro tvůrčí činnost, o možnosti setkání s inspirativními lidmi či podílení se na organizaci věhlasné akce a také o oslavě Romství. Shodují se také v tom, že jejich dobrá praxe úzce souvisí s výjimečným zázemím pro práci. Uvědomují si, že bez budov Libuše a Káznice, které již fungují jako značka, s kterou se nejen obyvatelé lokality mohou ztotožnit, by jejich práce měla patrně omezenější vliv. Za klíčovou považují také podporu samosprávy a dalších institucí s vazbami na komunitní centrum.

Inspirace pro komunitní práci

Oba případy jsou inspirativním spojením komunitní sociální práce a komunitně-kulturních aktivit. **Vznik komunitních kulturních center** měl na budoucí rozvoj komunitní sociální práce **klíčový dopad**. Za prvé, vytvořil pro komunitní práci **zázemí** – místo k práci realizačního týmu, prostor k organizování různorodých komunitních aktivit nebo ke schůzkám jádrových skupin. Za druhé, **existence komunitních center usnadnila přístup k místním obyvatelům**, komunitní centra jsou v lokalitách dobře známá a mají u většiny místních dobré jméno. Za třetí, týmy komunitní práce mají díky zkušenostem komunitních center nesporné **výhody v realizaci i plánování komunitně-kulturních aktivit** společně s místními obyvateli. Za čtvrté, a především, **souběh sociální a kulturní roviny** v činnosti obou spolků umožňuje **významné obohacení komunitní sociální práce** na straně jedné a komunitně-kulturních aktivit na straně druhé. Komunitní práce je přirozeně doplňována o aspekt kulturní emancipace, kulturní aktivity mohou čerpat z důrazu komunitní práce na aktivní participaci místních obyvatel.

Závěr

Příběh Spolku Přátelé Lipiny ukazuje přínosy, ale i limity organizace komunitní práce “zdola”. Slabá institucionální ukotvenost se projevuje v obtížném zajištění stabilních a dostupných prostor nebo v nízké ochotě některých institucí navázat rovnocennou spoluprací. Na druhé straně se ukazuje, že je i tak možné komunitní práci úspěšně rozvíjet. Financování lze zajistit skrze mikrogranty nebo dary na provozní náklady, k úspěšné realizaci přispívají také osobní důvěra a známost nositelek aktivit v lokalitě, jejich otevřenost, trpělivost a autenticita. Inspirací je v neposlední řadě zaměření na práci s dětmi.

U projektů v Konici i Velkých Hamrech se jako zásadní ukazuje ukotvení komunitní práce ve strategických dokumentech obce a její propojení s dalšími oblastmi. Komunitní práci také velmi pomáhá otevřená komunikace a podpora ze strany vedení města, komunitní práce se ale na druhé straně stává více závislou na politické konstelaci. Z finančního hlediska umožňuje vazba na město diverzifikovanější zdroje financování, komunitní centrum se může vedle dotací MAS a OPZ opřít také o městské prostředky. Větší institucionalizovanost přináší i větší stabilitu realizačních týmů. Těm se díky tomu daří rozvíjet vztahy s komunitou dlouhodobě. V neposlední řadě je úzká spolupráce s městem přínosem v napojení na další oblasti sociálního začleňování. Příklady ukazují, že i menší města mohou být iniciátorem a nositelem komunitní změny, pokud se rozhodnou převzít odpovědnost za podporu místního života a poskytnou svému týmu čas i důvěru k postupnému rozvoji.

Kulturně-komunitní projekty v Brně a Litvínově jsou inspirativními příklady propojení komunitní sociální práce a komunitně-kulturních aktivit. Původní kulturní iniciativy vytvořily pro komunitní práci zázemí, usnadnily jí přístup k místní komunitě, otevírají ve spolupráci s ní nové příležitosti a v neposlední řadě rozšiřují komunitní práci o kulturní rozměr, který je pro důstojný život zásadní.